

AÇIKLAMALAR

Geçici Korumanın ve Oturma İzninin Avantajları ve Dezavantajları

Türkiye’de kalma şartlarını sağlayanların, oturma izni veya geçici koruma statüsü için başvuruda bulunma seçenekleri olduğunu, ancak aynı anda bu iki seçeneği birden kullanamayacaklarını bilmeleri büyük önem taşımaktadır.

Oturma izinleri, 4 Kasım 2014’te yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa (YUKK) tabidir. Oturma izni başvurusunda, başvuru sahibinin aşağıdaki belgeleri sunması gerekmektedir:

- Üzerinde Türkiye’ye giriş damgası olan geçerli bir pasaport,
- Geçerli sağlık sigortasını ispatlayan belge,
- Türkiye’de konut kiralandığını gösteren noter tasdikli belge,
- Talep edilen oturma izninin süresine bağlı olarak, Türkiye’deki bir bankada her ay için en az 1000 ila 1500 TL (Örneğin 1500 x 12 = 18.000 TL).

Turizm, eğitim, sağlık, iş, çalışma vb. amacıyla oturma izni verilebilir. Bu izinler iki yıla kadar geçerlidir ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün (GİGM) takdirine göre süreleri uzatılabilir.

Geçici koruma statüsü ve geçici koruma kimlik belgesi elde etmenin temel avantajı, geçici korunanın Türkiye’deki temel kamu hizmetlerine ücretsiz olarak erişebilmesidir (Bu hizmetler diğer modüllerde ayrıntılarıyla açıklanmaktadır.). Bu ücretsiz hizmetler arasında sağlık hizmeti, eğitim ve hukuki yardım da yer almaktadır. Türkiye’de oturma izniyle bulunan yabancılar, bu ücretsiz hizmetlerden yararlanamayabilirler. Geçici koruma, kayıt yaptıran geçici korunanlara çalışma izni başvurusunda bulunma hakkı da vermektedir (Diğer bir modülde ayrıntılarıyla açıklanmaktadır.).

Geçerli pasaportlarıyla yeni giriş yapan Suriyelilerin, yukarıda belirtilen oturma izni şartlarını sağlamaları durumlarına ve sadece geçici korunanlara sağlanan temel kamu hizmetlerine erişme istek ve gereksinimlerine göre bu seçeneklerini değerlendirmeleri gereklidir. Hemen geçici koruma için kayıt olmaları ve kimlik belgesi almaları daha akla yatkın olur. Bu kayıt ve belge, para cezasına çarptırılmadan Türkiye’de yasal olarak kalma ve ücretsiz hizmetlerden yararlanma hakkını garanti altına almaktadır. Kayıtlı geçici korunan, gerekli nitelikleri taşıyorsa, daha sonra oturma izni başvurusunda da bulunabilir. Geçici koruma kaydı süreci, Suriye vatandaşlarının, suç geçmişi veya milli güvenlik gibi nedenlerle kapsam dışı tutulanlar haricinde, geçici koruma şartlarını taşımaları muhtemel olduğundan, (teoride) nispeten daha kolay ve hızlıdır. Ancak oturma izni başvurularında bireysel çaba gösterilmesi ve yukarıda belirtilen belgelerin sunulması gereklidir. GİGM, kendi takdirine göre oturma izni başvurusunu reddedebilir ve hizmetlerden ücretsiz olarak yararlanılmasına izin vermeyebilir. Bir kişinin aynı anda hem geçici koruma kimlik belgesi hem de oturma izni olamaz. Geçici koruma kaydı yaptıran kişinin bu statüsü, daha sonra oturma izni aldığı takdirde iptal edilecektir. Oturma izni sona erenler de geçici koruma statüsü için başvuruda bulunabilirler.

Geçici koruma başvurusunda bulunanların, geçici koruma statüsünün sağlamadığı hak ve menfaatleri anlamaları gerekmektedir. Geçici koruma kaydı yaptıranlar, vatandaşlık başvurusunda bulunamazlar ve Türkiye’de doğan çocukları da Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmaz. GKY, oturma izni için de dayanak teşkil etmez. Bu, hükümetin Suriyelileri istemedikleri halde ülkelerine geri gönderebileceği veya göndereceği anlamına da gelmemektedir. 1. ve 2. Modüllerde de anlatıldığı üzere, Türkiye’nin geri

gönderme yasağı hakkındaki uluslararası ilkeye ve YUKK'un hiç kimsenin işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemeyeceğini düzenleyen hükümlerine riayet etmesi gereklidir. Ancak bu kişiler gözetim altına alınabilir. Geçici koruma statüsü, kayıtlı geçici korunana resmi bir mülteci kampına yerleştirilme hakkı vermemektedir. GİGM, bu kamplara yerleştirirken engellilik, yaralı olma veya yaş gibi özel ihtiyaçlara göre öncelik tanımaktadır. Son olarak, geçici koruma statüsü, kayıtlı geçici korunanın kendi isteğiyle Türkiye'den ayrılması veya başka bir ülkeye göç etmesi halinde sona erdirilebilir.

Geçici Koruma ve Oturma İzni Süreci

Geçici Koruma kapsamında kayıt olmak isteyen Suriyeliler, ilk olarak, buldukları ildeki İl Göç İdaresi Müdürlüğüne başvurmalıdırlar. Kim olduklarını gösteren Suriye pasaportu, Suriye kimlik kartı, Suriye sürücü ehliyeti, aile cüzdanı, evlenme izni gibi belgeleri sunmaları gerekmektedir. İGİM'e Türkiye'deki gerçek adreslerini gösteren bir belge de sunmaları gerekmekte olup, bu belge muhtardan alınmış bir adres belgesi olabileceği gibi, fatura ya da kira sözleşmesi şeklinde de olabilir. İGİM'e gerekli belgeleri sunduktan ve mülakattan geçtikten sonra, başvuru sahibinin parmak izi gibi biyometrik verileri alınır. Bu prosedürlerin tamamlanmasından sonra, başvuru sahibine Geçici Koruma incelemesinde olduğunu gösteren, bir ön kayıt belgesi verilir. Bu belge, hamiline başvurusunun sonucu kesinleşene kadar Türkiye'de kalma hakkı verir. Bu ön kayıt döneminde güvenlik ve geçmişle ilgili araştırmalar yapılır. Sürecin tamamlanması için gerektiği takdirde başvuru sahibi yeniden İGİM'e çağrılabilir. Kayıt öncesi bu dönemde, acil sağlık hizmetleri dışındaki ücretsiz hizmetlere (temel sağlık hizmetleri, eğitim, çalışma piyasasına erişim vb.) erişim sağlanmamaktadır. Bu ön kayıt sürecinin bir ay sürmesi beklenmektedir, ancak uygulamada gecikmeler olabileceği dikkate alınmalıdır.

Bu ön kaydın kesinleşmesinden sonra, başvuru sahibinin gerekli niteliklere sahip olduğu tespit edildiği takdirde kendisine bir Geçici Koruma Kimlik Belgesi verilir. Bu Geçici Koruma Kimlik Belgesinde 99'la başlayan bir numara bulunmalıdır. Bu numara, hükümet ve bazen STK'ları tarafından sağlanan her türlü hizmete erişmek için gereklidir. Bu numara 98'le başlıyorsa, aşağıdaki link kullanılarak 99'lu bir numaraya dönüşürülebilir: <http://www.goc.gov.tr/gecicikoruma/Pages/YabanciKimlikSorgulama.aspx>. Bu sistemin 98li bir numarayı 99lu bir numaraya dönüştürememesi halinde, bunu yapacak makam GİGM'dir. Bu yöndeki başvuru, kimlik belgesi hamilinin yasal olarak kayıtlı olduğu İGİM'ye yazılı şekilde yapılır.

Geçici korunanlar, geçici koruma kimlik belgeleri 99'la başlasa dahi, kamu hizmetlerine ancak kayıtlı oldukları şehirlerde erişme hakkına sahiptirler. Bu hizmetlerden başka bir şehirde yararlanmak için, kayıt yerinin bu diğer şehre transfer edilmesi gerekmektedir. Bunun için ilk olarak yasal adresin bulunduğu şehirdeki İGİM'ye başvurularak bir transfer/taşınma izni alınması ve daha sonra bu belgeyle istenen şehirdeki İGİM'ye başvurulması gereklidir. Bu İGİM'lerden hiçbiri, eğitim veya sağlık gibi haklı bir gerekçe olmadıkça, transfer taleplerini kabul etmek zorunda değildir.

Geçici koruma kimlik belgesi alan kişi, ancak kayıtlı olduğu şehirde kalabilir. Geçici koruma kimlik belgesi sahiplerinin Türkiye'de başka bir şehre seyahat etmek için kayıtlı oldukları İGİM'den seyahat izni almak için başvuru yapmaları gerekmektedir. Seyahat izni nedenleri değişiklik gösterebilir, ancak genelde sağlık, eğitim veya işle ilgili nedenler ya da İstanbul'daki Suriye başkonsoloslukundaki işlemler geçerli neden sayılmaktadır. Havaalanlarında bu seyahat izinlerinin gösterilmesi gerekmektedir ve bu izinler, otobüs veya arabayla seyahat halinde de polis tarafından kontrol edilebilir.

Kayıt süreci gizlidir ve geçici koruma başvurusunda bulunanların bilgileri sadece geçici koruma kimlik belgesi verilmesi amacıyla kullanılır. Suriyeliler ve geçici korumadan yararlanmak için gerekli niteliklere sahip diğer kişiler, para cezasına çarptırılmamak için mümkün olan en kısa sürede kayıt yaptırmalıdır. Kimlik belgesi olmayanlar da kayıt olmak için başvuruda bulunabilirler. Bu kişilerin kendi kimlikleri ve tabiiyetleri hakkındaki beyanları ve durumları hakkındaki açıklamaları genel olarak yeterli sayılmaktadır.

Geçici koruma kimlik belgesi ücretsiz verilir ve kaybolduğu veya tahrip olduğu takdirde yenilenebilir. Yeni doğan bebeklerin hem GİGM'ye hem de Nüfus Müdürlüğüne kaydettirilmesi gereklidir. Doğumdan sonraki 30 gün içerisinde kayıt yaptırıldığı takdirde kimlik belgesi için ücret alınmaz. Kaydedilmeyen çocuklar ücretsiz hizmetlerden yararlanamaz. Geçici korunanlar, polis tarafından kontrol edilme ihtimaline karşı, Türkiye'de yasal olarak kaldıklarını ispatlamak için geçici koruma kimlik belgelerini her zaman yanlarında bulundurmalarıdır.

Oturma izni başvurusu için, yabancının (geçici koruma kimlik belgesi olan yabancılar da dâhil olmak üzere) internet üzerinden başvuru yaparak gerekli belgeleri yüklemesi ve yaşadığı yerdeki İGİM'den randevu alması gereklidir. Oturma izni verildiği takdirde geçici koruma statüsü sona erer.

Gözetim Altında Tutma, Geri Gönderme ve İtiraz Hakkı

Geçici koruma başvuruları reddedilen veya iptal edilen başvuru sahiplerine hükümetin hangi statüyü tanıyacağına hukuki açıdan bir açıklık getirilmemiştir. Uygulamada, bir kişi, kendisine geçici koruma statüsü tanınmadığı veya başvurusu reddedildiği takdirde, geri gönderme merkezlerinde idari gözetim altında tutulmaktadır ve bu gözetim altında tutma süreci de genelde kişinin Suriye'ye geri gönderilmesiyle sona ermektedir. Bir Suriyelinin kendi isteği dışında Suriye'ye geri gönderilmesi, geri gönderme yasağı nedeniyle hukuka aykırı ve imkânsız olduğundan, bu geri göndermeler genelde "gönüllü geri dönüş" şeklindedir. Geçici koruma kaydı başvuruları en çok "kamu güvenliği açısından tehlike oluşturma" nedeniyle reddedilmektedir. 1951 Mülteci Anlaşmasındaki Madde 33/2'ye göre, kamu güvenliği açısından tehdit oluşturan kişilerin sınır dışı edilmesi, geri gönderme yasağını ihlal etmez. Türk hükümetinin bazı sınır dışı etme durumlarında bu istisnayı neden olarak göstermesi mümkündür.

İlgili kişi ya da bu kişinin yasal temsilcisi veya avukatı, sınır dışı etme kararından sonraki 15 gün içerisinde bu karara itiraz edebilir. Bu itirazların yetkili İdari Mahkemelere yapılması gerekmektedir. İdari gözetim söz konusu olduğu takdirde, ilgili kişi ya da bu kişinin yasal temsilcisi veya avukatı, 6 ayı aşamayacak bu gözetim süresi içerisinde itirazda bulunma hakkına sahiptir. En fazla 6 aylık bir süre için verilebilen idari gözetim süresi, bir defaya mahsus olmak üzere azami 6 ay daha uzatılabilir ve toplamda hiçbir şart altında 1 seneyi geçemez. İtiraz ilgili sulh ceza mahkemesine yapılır. Kararı alan valiliğin de 30 günlük periyotlarla idari gözetimin hala gerekli olup olmadığını değerlendirmesi ve icap ediyorsa kararı kaldırması gerekmektedir. Geçici koruma başvurusunun reddedilmesi halinde, ilgili kişi ya da bu kişinin yasal temsilcisi veya avukatı, 10 gün içerisinde bu karara karşı Uluslararası Koruma Değerlendirme Komisyonuna itirazda bulunma bulunabilir. Bu zorunlu değildir. İlgili kişi bu itirazda bulunduktan sonra veya bu itirazda bulunmaksızın, ret kararının nedenine göre bu kendisine tebliğ edilmesinden sonraki 15 veya 30 gün içerisinde yetkili idare mahkemesine itiraz edebilir.